

Aktuální informace o činnosti Odborného pracoviště pro prevenci závažných havárií Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v. v. i.

Martina Pražáková

Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., Jeruzalémská 9, 110 00 Praha 1

prazakova@vubp.cz

Souhrn

Příspěvek poskytuje informace o hlavních výsledcích projektu z oblasti spolehlivosti a chybování lidského činitele. Představuje nový projekt k problematice hodnocení celkové výkonnosti v oblasti bezpečnosti v rámci nakládání s nebezpečnými chemickými látkami. Shrnuje dosavadní zkušenosti s naplňováním nových požadavků novelizované vyhlášky č. 227/2015 Sb., o náležitostech bezpečnostní dokumentace a rozsahu informací poskytovaných zpracovateli posudku týkajících se jednak upřesnění potenciálních přírodních jevů, které mohou způsobit závažnou havárii nebo zhoršit její průběh, tzv. NaTech risk a dále přezkumu dřívějších havárií, které se staly v ČR i ve státech EU a opatření přijatých k zabránění takovému typu havárií. Seznamuje rovněž s připravovanými organizačními změnami ve Výzkumném ústavu bezpečnosti práce, v. v. i.

Projekt z oblasti spolehlivosti a chybování lidského činitele

V závěru roku 2024 budou k dispozici finální výsledky projektu Výzkum nástrojů spolehlivosti a optimalizace činnosti lidského činitele v citlivých pracovních systémech, který řeší Odborné pracoviště pro prevenci závažných havárií Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v. v. i. Projekt se zaměřil na aspekty spolehlivosti lidského činitele ve vybraných pracovních systémech s nebezpečnými chemickými látkami. Chybování lidského činitele, zvláště ve smyslu selhání schopnosti řídit a obsluhovat zařízení s rizikem vzniku nežádoucí události, a jeho dopad na bezpečnost by měly být provozovatelem/zaměstnavatelem pečlivě a opakovaně posuzovány a prověřovány. Je žádoucí vytvářet k předmětné problematice materiály, které se zaměří na praktické přístupy ke spolehlivosti člověka u citlivých profesních skupin v rámci nezbytného systematického přístupu k řízení lidských a organizačních faktorů, s cílem zlepšovat bezpečnost. Hlavními výsledky budou metodický materiál k posouzení vlivu lidského činitele na objekt v souvislosti s relevantními zdroji rizik pro provozovatele v návaznosti na zákon č. 224/2015 Sb., metodický materiál k optimalizaci činnosti lidského činitele pro zaměstnavatele a příručka pro zaměstnavatele z oblasti kultury bezpečnosti. Součástí materiálů bude sada checklistů. Veškeré materiály budou volně dostupné na webových stránkách ústavu.

Metodické materiály přispějí k posílení znalostní základny a zvýšení informovanosti směřující ke zvýšení bezpečnosti v pracovních systémech, kde selhání lidského činitele může způsobit závažné následky na zdraví a životech lidí, majetku a životním prostředí a napomohou při plnění zákonných povinností provozovatelů/zaměstnavatelů.

Příručka o kultuře bezpečnosti je určena pro zaměstnavatele, kteří chtějí uplatnění kultury bezpečnosti lépe porozumět a také ji ve svých provozech zavést nebo dále zdokonalovat. Příručka nabídne obecné informace o kultuře bezpečnosti, o její důležitosti v organizaci, o jejím hodnocení a o možnostech, jak ji zlepšovat. Poskytne zároveň některé praktické nástroje využitelné pro rozvoj v této oblasti. Výsledky projektu mohou být příspěvkem k zajištění vyšší bezpečnosti při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami.

Nový projekt

Odborné pracoviště pro prevenci závažných havárií má v plánu navázat na tento projekt novým projektem zaměřeným na problematiku hodnocení celkové výkonnosti v oblasti

bezpečnosti v rámci nakládání s nebezpečnými chemickými látkami pomocí vhodně nastavených indikátorů. Využívání indikátorů bezpečnosti může jednoznačně přispět k rozvoji a zlepšení systémů řízení bezpečnosti. Plánované výsledky by měly zaměstnavatelům usnadnit orientaci v problematice implementace indikátorů bezpečnosti.

Zkušenost s naplňováním požadavků novelizované vyhlášky č. 227/2015 Sb.

Odborné pracoviště pro prevenci závažných havárií má také již roční zkušenost s naplňováním požadavků novelizované vyhlášky č. 227/2015 Sb., o náležitostech bezpečnostní dokumentace a rozsahu informací poskytovaných zpracovateli posudku. Z praxe vyplývá, že ne zcela vyhovujícím způsobem bývají v některých dokumentech zpracovány informace k novým požadavkům týkajícím se upřesnění potenciálních přírodních jevů, které mohou způsobit závažnou havárii nebo zhoršit její průběh (tzv. NaTech risk) a dále k přezkumu dřívějších havárií, které se staly v ČR i ve státech EU a o opatřeních přijatých k zabránění takovému typu havárií.

K NaTech rizikům

Již před novelizací vyhlášky bylo možné informace vztahující se k této problematice nalézt na různých místech bezpečnostních dokumentů, např. v kapitole *Vodohospodářské, hydrogeologické a geologické charakteristiky okolí objektu* a v její podkapitole *Charakteristika a popis poměrů v okolí objektu, které mohou být příčinou vzniku nebo rozvoje závažné havárie nebo mohou být ohroženy závažnou havárií*, také v kapitole *Meteorologické charakteristiky*. V neposlední řadě v *Analýze rizik* v kapitole *Identifikace možných situací a příčin (podmínek), které mohou vést k iniciační události závažné havárie, identifikace iniciačních událostí a možných scénářů rozvoje závažné havárie* v její podkapitole *Přehled možných situací a příčin (podmínek) vně objektu, které mohou způsobit poškození lidského zdraví, životního prostředí a majetku*. Při aktualizaci bezpečnostních dokumentů je potřeba dbát na soulad informací poskytnutých na různých místech. A zároveň je třeba dbát na to, aby byla odpovídajícím způsobem zpracována nová kapitola k NaTech rizikům. Je důležité, aby všechny typy přírodních nebezpečí, které mají potenciál vyvolat havárii v průmyslovém areálu, byly identifikovány a zahrnuty do výčtu přírodních nebezpečí. Pro správnou identifikaci hrozících nebezpečí a rizik je důležité shromáždit relevantní a aktuální informace a data. K identifikaci lze využít různé veřejně dostupné zdroje (mapy, registry, studie, např. Analýza hrozeb pro ČR, Koncepce environmentálních rizik). Pro každé přírodní nebezpečí relevantní pro lokalitu by měl být popsán alespoň jeden scénář přírodního nebezpečí.

Je třeba popsat i přijatá adekvátní opatření k ošetření konkrétních NaTech rizik, která přicházejí v úvahu pro předmětný objekt. Informace v bezpečnostním dokumentu je nutné zpracovat ve smyslu příkladů a pokynů k řízení NaTech rizik uvedených v Metodickém pokynu MŽP.

K Poučení z přezkumu dřívějších havárií

Informace k předmětné problematice jsou vyhláškou nově požadovány v bezpečnostních dokumentech v následující struktuře:

Poučení z přezkumu dřívějších havárií a nehod se stejnými látkami a postupy, jaké jsou používány v objektu, které se staly

- a) v objektech provozovatele,
 - b) na území České republiky v posledních 15 letech,
 - c) na území ostatních členských států Evropské unie v posledních 15 letech,
- a zohlednění získaných relevantních zkušeností a přímý odkaz na konkrétní opatření, která jsou přijata k zabránění takovému typu havárií.

Pro naplnění bodu a) v objektech provozovatele:

- požadavek by měl být řešen na základě interní evidence nehod a havárií v objektech provozovatele,

- mají být shrnuty výsledky vyšetřování a popsána opatření, která jsou realizovaná nebo plánovaná;

Pro naplnění bodu b) na území České republiky v posledních 15 letech:

- požadavek je nutné realizovat rešerší v databázích nehod a havárií,
- má být uveden výčet a popis havárií, pokud popis havárií není dostupný, je třeba okomentovat nenalezení relevantních událostí (např. vyhledávací kritéria, časový horizont, aj.).

Pro naplnění bodu c) na území ostatních členských států EU v posledních 15 letech:

- závazné je použití databáze eMARS:
<https://emars.jrc.ec.europa.eu/en/emars/content>

I k této problematice je třeba prostudovat příslušný *Metodický pokyn MŽP - Poučení z dřívějších havárií a nehod se stejnými látkami a postupy*. Novou kapitolu bezpečnostního dokumentu je nutné ve smyslu požadavků metodického pokynu doplnit. Metodický pokyn poskytuje základní informace pro naplnění požadavků a doporučuje zdroje informací o nehodách a haváriích.

Informace o proběhlých haváriích, vlastních i nalezených v dostupných zdrojích, popis událostí, poučení z nich a přijatá opatření je možné/vhodné doplnit i o údaje o vyhledávacích kritériích, případně o doplňující údaje o specifických interních systémech provozovatele vztahujících se k nežádoucím událostem a k jejich ohlašování / evidenci / vyšetřování / poučení, existují-li u provozovatele. Metodický pokyn ale připouští i možnost uvedení, že relevantní informace nebyly v dostupných zdrojích nalezeny.

Metodické pokyny a další užitečné informace lze nalézt na webu MŽP:

https://www.mzp.cz/cz/aktualni_informace_havarie

https://www.mzp.cz/cz/metodicke_pokyny_odboru_enviro_rizik

Připravované organizační změny ve Výzkumném ústavu bezpečnosti práce

Ministerstvo práce a sociálních věcí připravuje organizační změny resortních veřejných výzkumných institucí. V listopadu 2024 bude vydáno rozhodnutí o sloučení a změně nástupnické instituce. Dojde ke sloučení dvou veřejných výzkumných institucí. K 1. 1. 2025 vznikne nástupnická instituce s názvem Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i. Agenda Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v. v. i. ale zůstane zachována v nezměněném rozsahu.